

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

I. ОПИСОВА ЧАСТИНА

Для надання наукового висновку надійшло звернення судді Великої Палати Верховного Суду Прокопенко О.Б., у якому порушується питання щодо застосування норм права під час вирішення питання щодо строку дії визначеного статтею 1 Закону № 3543-ХІІ особливого періоду та поширення на громадян України, призваних на строкову військову службу, зокрема зі служби цивільного захисту, проходження якої регламентовано Положенням № 593, встановлених частиною другою статті 39 Закону № 2232-ХІІ та частинами третьою, четвертою статті 119 КЗпП гарантій збереження місця роботи, посади і середнього заробітку, а також виплати грошового забезпечення.

Зазначене питання поставлено у зв'язку з розглядом Великою Палатою Верховного Суду справи № 813/402/17.

II. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА

1. Фактично поставлене для вирішення питання зводиться до того, які часові межі особливого періоду у розумінні приписів Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також чи співпадають ці межі з часовими межами надання гарантій, передбачених ч. 3 ст. 119 КЗпП України та ч. 2 ст. 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

2. Перш за все слід зазначити, що приписи ч. 3 ст. 119 КЗпП України та ч. 2 ст. 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» з точки зору юридичної техніки сформульовані вкрай невдало, адже заплутаність відповідних норм, їх текстуальна побудова як розгалужених складних речень надає величезний простір для найрізноманітніших тлумачень.

Частина 2 статті 119 КЗпП: За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Частина 2 статті 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»: Громадяни України, призвані на строкову військову службу, військову

службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану, користуються гарантіями, передбаченими частинами третьою та четвертою статті 119 Кодексу законів про працю України, а також частиною першою статті 51, частиною п'ятою статті 53, частиною третьою статті 57, частиною п'ятою статті 61 Закону України "Про освіту".

Заплутане багатослів'я зазначених норм істотно ускладнює визначення періоду, протягом якого відповідним працівникам надаються передбачені законом гарантії – чи лише протягом особливого періоду, чи до дня фактичного звільнення зі служби. Ускладнює ситуацію й те, що припис про можливість надання гарантій «до дня фактичного звільнення» жодним чином не обумовлений вказівкою на його пов'язаність зі звільненням лише в межах особливого періоду, адже в такому разі норма закону мала б дещо інший вигляд – «до дня фактичного звільнення, але не пізніше закінчення особливого періоду».

3. Необхідно також зауважити, що із положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» можна більш-менш чітко встановити, коли починається особливий період, але визначення моменту його закінчення становить істотну складність:

- початок особливого періоду пов'язаний із оголошенням рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях (абз. 5 ст. 1, ч. 8 ст. 4 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»);

- водночас критерії визначення моменту закінчення особливого періоду сформульовані надзвичайно розпливчато – «охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» (абз.5 ст. 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»).

4. Вирішуючи поставлене питання, слід виходити із суті призову за мобілізацією та призначення відповідних гарантій призованим особам.

За своєю сутністю призов осіб на військову службу в порядку мобілізації є владним розпорядчим актом органів державної влади, виконання якого не залежить від волі осіб, яких призивають: правомірне невиконання цього владного розпорядження неможливе, правомірне залишення служби лише за волею призованої особи до звільнення з такої служби у встановленому порядку також неможливе.

У свою чергу, передбачені ч. 3 ст. 119 КЗпП України та ч. 2 ст. 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» гарантії для мобілізованих осіб як раз і зважають на примусовий, не залежний від волі таких осіб характер залишення ними місця роботи (служби) до призову.

Визначаючи часові межі, протягом яких надаються відповідні гарантії згідно приписів ч. 3 ст. 119 КЗпП України та ч. 2 ст. 39 Закону України «Про

військовий обов'язок і військову службу», слід виходити з положень статті 3 Конституції України, відповідно до яких людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Наведе, зокрема, приводить нас до висновку, що у будь-якому сумнівному з позицій результатів буквального тлумачення тексту закону випадку слід обирати такий варіант тлумачення, що буде найкращим чином гарантувати права та свободи людини, а при конфлікті між правами та свободами, що належать сторонам спору – захищати соціально слабкішу сторону.

За такого підходу законодавча невизначеність моменту закінчення особливого стану, а також надзвичайна заплутаність приписів ч. 3 ст. 119 КЗпП України мають зумовлювати необхідність тлумачення відповідних норм на користь призованої особи, адже саме вона є у відповідних правовідносинах соціально слабкішою, оскільки, як вже було сказано вище, ані правомірно ухилитись від призову, ані залишити службу за своєю волею така особа не вправі.

Враховуючи викладене, слід дійти таких висновків:

Гарантії, передбачені ч. 3 ст. 119 КЗпП України та ч. 2 ст. 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» поширюються на мобілізованих осіб до моменту їх фактичного звільнення зі служби, якщо тільки до такого звільнення повноважним органом державної влади не буде видано належний правовий акт, яким буде чітко та недвозначно зафіксовано момент припинення особливого періоду.

Член Науково-консультативної
ради при Верховному Суді,
проректор ПВНЗ «Харківський інститут
кадрів управління», кандидат юридичних наук,
адвокат

Ю.В. Мица